

Infosheet Verantwoord alcoholbeleid in sportkantines Hoe ga je hiermee aan de slag in jouw sportkantine?

In sportkantines wordt vaak alcohol geschonken en het is belangrijk hier op een verantwoorde wijze mee om te gaan. Sportverenigingen kunnen hun leden ondersteunen in het maken van gezonde(re) keuzes door het opstellen en naleven van een alcoholbeleid. Om sportkantines hiervoor te motiveren, zetten we in deze infosheet redenen op een rij om aan de slag te gaan met alcoholbeleid in sportkantines. Daarnaast geven we tips om het alcoholbeleid op te stellen én geven we voorbeelden van verantwoord alcoholbeleid in sportkantines. Deze voorbeelden komen uit binnen- en buitenland. Deze infosheet heeft als doel (bestuurs)leden van sportverenigingen met een kantine, beheerders van commerciële sportkantines en gemeenteambtenaren die zich bezighouden met alcoholbeleid in sportkantines op weg te helpen met het opstellen en handhaven van een verantwoord alcoholbeleid. Onderaan deze infosheet staat een checklist voor het opstellen of herzien van alcoholbeleid in sportkantines.

Inhoud

Zes redenen om in jouw sportkantine aan de slag te gaan met verantwoord alcoholbeleid	pagina 3
Reden 1: Je voorkomt een boete	pagina 3
Reden 2: Alcohol is schadelijk voor de gezondheid	pagina 3
Reden 3: Sporters drinken meer dan niet-sporters	pagina 3
Reden 4: Zien drinken, doet drinken	pagina 3
Reden 5: De omgeving heeft invloed op (drink)gedrag	pagina 3
Reden 6: Je sluit aan bij een brede maatschappelijke beweging	pagina 3
Tips voor het opstellen van verantwoord alcoholbeleid in sportkantines	pagina 4
Tip 1: Maak een plan voor integraal alcoholbeleid	pagina 4
Tip 2: Creëer draagvlak binnen de sportvereniging	pagina 4
Tip 3: Borg het alcoholbeleid	pagina 5
Tip 4: Communiceer over alcoholbeleid en –regels	pagina 5
Tip 5: Ontwikkel een integraal gezondheidsbeleid	pagina 6
Voorbeelden op een rij	pagina 7
Thema 1: Naleving Drank- en Horecawet	pagina 7
Thema 2: Aanbod en zichtbaarheid	pagina 8
Thema 3: Het goede voorbeeld geven	pagina 8
Thema 4: Sfeer en veiligheid	pagina 9
Thema 5: Evenementenbeleid	pagina 10
Thema 6: Samenwerken met de gemeente	pagina 10
Checklist: Verantwoord alcoholbeleid in sportkantines	pagina 12

Zes redenen om in jouw sportkantine aan de slag te gaan met verantwoord alcoholbeleid

Waarom is het belangrijk om verantwoord alcoholbeleid op te stellen voor sportkantines? Of om het huidige alcoholbeleid onder de loep te nemen? Hieronder zetten we zes redenen op een rij.

Reden 1 Je voorkomt een boete voor je vereniging

Volgens de Drank- en Horecawet ⁽¹⁾ mag je geen alcohol verkopen aan personen onder de 18 jaar en personen waarvan je weet dat ze dit doorgeven aan personen onder de 18 jaar (wederverstrekking). Daarnaast mag je volgens het Wetboek van Strafrecht ⁽²⁾ geen alcohol verkopen en schenken aan personen die in een kennelijke staat van dronkenschap verkeren.

Wordt één van deze wetten in jouw sportkantine overtreden, dan kan de gemeente of de politie hierop handhaven en ervoor kiezen de vergunning voor het verkopen van alcohol in te trekken of een boete uitschrijven ^(1,2). Duidelijk alcoholbeleid kan barvrijwilligers ondersteunen om de wet na te leven en boetes te voorkomen.

Reden 2 Alcohol is schadelijk voor de gezondheid

Alcoholgebruik kan schadelijke gevolgen hebben voor je gezondheid. Zo vergroot overmatig alcoholgebruik het risico op hart- en vaatziekten, diverse kankersoorten en leverziekten ⁽³⁾. Voor jongeren is alcohol extra riskant: alcohol kan een negatieve invloed hebben op de ontwikkeling van de hersenen ⁽⁴⁾. Daarnaast hebben jongeren die vroeg beginnen met het drinken van alcohol een grotere kans op een alcoholverslaving later in hun leven. Bovendien kan veel drinken in korte tijd leiden tot alcoholvergiftiging, coma en soms zelfs tot overlijden ⁽⁵⁾. Specifiek voor sporters kan alcoholgebruik negatieve gevolgen hebben op het herstel na het sporten, de aanmaak van eiwitten en de hormoonbalans ⁽⁶⁾. Daarnaast kan overmatig alcoholgebruik leiden tot (on)bedoeld letsel, zoals (verkeers)ongevallen of (huiselijk) geweld.

Door het opstellen en handhaven van verantwoord alcoholbeleid draag je bij aan het voorkomen en terugdringen van gezondheidsschade door alcoholgebruik bij bezoekers van je sportkantine. Op deze manier draag je bij aan hun gezondheid.

Reden 3 Sporters drinken meer dan niet-sporters

Over het algemeen hebben sporters een gezondere leefstijl dan niet-sporters. Zo hebben sporters vaker een gezond gewicht, eten ze vaker groenten en fruit, roken ze minder

vaak en voldoen ze vaker aan de beweegnorm dan niet-sporters ⁽⁷⁾. Op het gebied van alcohol scoren sporters juist slechter dan niet-sporters; volwassenen die wekelijks sporten, drinken gemiddeld meer alcohol dan niet-sporters (7,2 vs. 6,6 glazen alcohol per week) in Nederland ⁽⁸⁾. Ook voldoet minder dan een derde van de sporters aan de Nederlandse richtlijnen van de Gezondheidsraad ('Drink geen alcohol, of in ieder geval niet meer dan één glas per dag' ⁽³⁾), terwijl dit onder niet-sporters bijna de helft is ⁽⁸⁾. Door te werken aan verantwoord alcoholbeleid in sportkantines, kun je sporters ondersteunen om ook op dit vlak gezonder te leven.

Reden 4 Zien drinken, doet drinken

De sportkantine is een plek waar kinderen en jongeren ook vaak hun tijd doorbrengen. Hier komen zij in aanraking met personen die alcohol drinken. Kinderen en jongeren die anderen zien drinken hebben een grotere kans om zelf (meer) te gaan drinken ⁽⁹⁾. Verantwoord alcoholbeleid kan bijdragen aan het uitstellen van het moment dat jongeren beginnen met alcoholgebruik en kan hierdoor helpen om (problematisch) alcoholgebruik onder jongeren te voorkomen.

Reden 5 De omgeving heeft invloed op (drink)gedrag

Hoe de omgeving is ingericht, heeft invloed op het gedrag van mensen en dus ook op hun alcoholgebruik. Zo hebben de prijs en beschikbaarheid van alcohol invloed op alcoholgebruik, net als alcoholreclame ⁽¹⁰⁾. Een verantwoord alcoholbeleid in sportkantines draagt bij aan een gezonde sportomgeving, waarin je bezoekers ondersteunt in het maken van gezonde keuzes.

Reden 6 Je sluit aan bij een brede maatschappelijke beweging

In november 2018 heeft staatssecretaris Blokhus van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport samen met ruim zeventig maatschappelijke organisaties en bedrijven het Nationaal Preventieakkoord ⁽¹¹⁾ ondertekend. In dit akkoord staan afspraken om roken, overgewicht en problematisch alcoholgebruik te verminderen. Er is speciale aandacht voor het creëren van een gezonde sportomgeving in het akkoord. Een gezonde sportomgeving is een rookvrije omgeving met voornamelijk gezonde voeding en een verantwoord alcoholbeleid. Steeds meer sportverenigingen gaan hiermee aan de slag. Door te werken aan een verantwoord alcoholbeleid in je sportkantine, draag je bij aan deze maatschappelijke beweging naar gezonde omgevingen ⁽¹¹⁾.

Werkwijze

Ten grondslag aan deze infosheet ligt een onderzoek dat het Trimbos-instituut heeft uitgevoerd in opdracht van NOC*NSF. Het doel van het onderzoek was om goede voorbeelden van verantwoord alcoholbeleid in sportkantines op een rij te zetten. Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van (wetenschappelijke) literatuur en semigestructureerde interviews met diverse partijen. In de literatuur is onderzocht welke voorbeelden er zijn in het binnen-⁽¹³⁾ en buitenland⁽¹⁴⁻¹⁶⁾ voor verantwoord alcoholbeleid. De interviews zijn gehouden voor voorbeelden uit Nederland. 14 Nederlandse sportverenigingen zijn geïnterviewd, (7 voetbal, 2 tennis, 1 hockey, 1 korfbal, 1 atletiek, 1 toer- en ren en 1 sporthal) waarvan bekend is dat zij actief werken aan verantwoord alcoholbeleid. Daarnaast zijn vier sportbonden geïnterviewd, namelijk de KNVB, KNHB, KNLTB en KNKV. Ook is gesproken met de gemeente Haarlem⁽¹⁷⁾, de gemeente Tilburg, GGD Hart voor Brabant⁽¹⁸⁾, gemeente Nijmegen en onderzoeksbureau Objectief.

Tips voor het opstellen van verantwoord alcoholbeleid in sportkantines

Veel sportverenigingen hebben al een alcoholbeleid, maar in veel gevallen is er ruimte voor verbetering. De naleving van de leeftijdsgrens is namelijk laag in sportkantines (20,2% in 2018)⁽¹²⁾. Onderstaande tips helpen bij het opstellen of vernieuwen van een verantwoord alcoholbeleid in sportkantines. Vervolgens geven we voorbeelden van hoe het beleid ingevuld kan worden. In de [checklist](#) onderaan het document kun je nagaan of je overal aan hebt gedacht.

Tip 1 Maak een plan voor integraal alcoholbeleid

Bedenk een plan van aanpak voor jouw club om aan de slag te gaan met verantwoord alcoholbeleid. Onderzoek eerst of er al alcoholbeleid is in jouw club en zet alle huidige regels en afspraken op een rij. Stel vervolgens een persoon of commissie verantwoordelijk voor het opstellen of herzien van het alcoholbeleid.

Gedegen alcoholbeleid gaat over alle elementen van het serveren van alcohol, namelijk: naleving van de Drank- en Horecawet, aanbod en zichtbaarheid, het goede

voorbeeld geven, sfeer en veiligheid, evenementenbeleid en samenwerking met de gemeente. Zorg dat het beleid op ieder van deze thema's beschrijft wat er moet gebeuren. Zie hiervoor het onderdeel '[Voorbeelden op een rij](#)'.

Voor het opstellen van verantwoord alcoholbeleid zijn al materialen beschikbaar. Zo heeft NOC*NSF [richtlijnen](#) opgesteld voor Alcoholbeleid van sportclubs en een [model bestuursreglement alcohol](#).

Tip 2 Creëer draagvlak binnen de sportvereniging

Om te zorgen dat de (bestuurs)leden van de sportvereniging het alcoholbeleid uitdragen en uitvoeren, is het belangrijk om te werken aan draagvlak. Dit kan bijvoorbeeld door:

- **In gesprek te gaan met de vereniging:** maak het alcoholbeleid bespreekbaar. Gebruik hiervoor bijvoorbeeld ledenvergaderingen, overleggen met barvrijwilligers of organiseer klankbordsessies. Zo kan iedereen worden gehoord en kunnen gezamenlijke afspraken gemaakt worden.

- **(Leden)bijeenkomsten:** veel sportverenigingen organiseren avonden voor leden, en dan met name voor ouders van jeugdleden, over alcohol. Hier worden de risico's van alcoholgebruik besproken. Soms organiseert de gemeente deze avonden. Ook organiseren de sportbonden, NOC*NSF en Stichting Jeugd en Alcohol inspiratiebijeenkomsten (zie 'Aan de slag met een gezonde sportomgeving'). Tijdens deze (leden) bijeenkomsten kun je het gesprek aangaan met ouders en andere aanwezigen over alcoholbeleid in de sportkantine. Ze kunnen zelf ideeën aandragen, of je kunt het hoe en waarom van het beleid uitleggen.

Tip 3 Borg het alcoholbeleid

Naast de opstelling van een verantwoord alcoholbeleid, is de borging en naleving van belang. Een aantal zaken die hierbij kunnen ondersteunen:

- **Bestuur draagt alcoholbeleid uit:** het bestuur moet zelf geloven in het alcoholbeleid en dit ook uitdragen naar de rest van de leden van de sportvereniging. Zo is er duidelijk beleid waar barvrijwilligers en andere betrokkenen op terug kunnen vallen. Bij sommige verenigingen wordt binnen het bestuur regelmatig besproken hoe het ervoor staat en wat er nog gedaan kan worden ter verbetering.
- **Projectteam of commissie voor alcoholbeleid:** je kunt ervoor kiezen om de eindverantwoordelijkheid voor het alcoholbeleid neer te leggen bij een projectteam of bij een commissie, zoals de Kantinecommissie. Sommige sportverenigingen hebben ook een commissie Sportiviteit en Respect of een bestuurslid Normen en Waarden, die bijvoorbeeld gaat over fair play en alcoholbeleid. Zij spreken ook mensen aan bij bijvoorbeeld dronkenschap in de sportkantine.
- **Verantwoordelijke achter de bar:** daarnaast kun je bij iedere bardienst iemand aanstellen die eindverantwoordelijke is, bijvoorbeeld een barcoach. Soms heeft de barcoach een ander tenue aan achter de bar, zodat deze herkenbaar is. Dit is een persoon die veel ervaring heeft in de horeca. Deze persoon is extra scherp op het beleid, zoals het controleren op de leeftijd, en spreekt de rest van de personen achter de bar aan op de naleving.

Tip 4 Communiceer over alcoholbeleid en -regels

Zodra er duidelijke regels en concrete afspraken zijn gemaakt over het alcoholbeleid, is communicatie hierover belangrijk. Zorg dat afspraken helder zijn. Dit kan op de volgende manieren:

- **Communicatie aan barvrijwilligers:** zorg dat personen achter de bar goed op de hoogte zijn van de regels en hier vlak voor hun dienst aan worden herinnerd. Dit kan door een barcoach, een herinneringsmail of een berichtje via WhatsApp. Geef hier aan dat het belangrijk is dat ze zich aan het beleid houden en geef tips hoe ze dit kunnen doen. Materialen van de NIX18-campagne kunnen daarnaast gebruikt worden om ook achter de bar de regels te communiceren aan de barvrijwilligers en hen te ondersteuning in de naleving ervan. Als er onduidelijkheid ontstaat over de regels, kunnen ze verwijzen naar de materialen.
- **Communicatie in de kantine:** draag in de kantine duidelijk het alcoholbeleid en de NIX18-boodschap uit. Met diverse materialen kunnen de regels duidelijk gecommuniceerd worden aan de leden en bezoekers. Denk hierbij aan posters, huisregels, stickers, bordjes, tapruiters, etc.
- **Communicatie in de sportomgeving:** ook in de rest van de sportomgeving is het belangrijk om duidelijk te communiceren over de regels. Met bordjes langs de velden, op het terras en in de kleedkamers kun je duidelijk maken wat de schenktijden zijn en waar wel en waar geen alcohol geconsumeerd mag worden.
- **Communicatie aan leden:** bepaalde leden hebben een extra verantwoordelijkheid als het gaat om alcoholbeleid. Denk hierbij aan coaches van jeugdteams en ouders van jeugdleden. Wijs hen op de regels, afspraken en hun verantwoordelijkheid.
- **Online communicatie:** zorg ervoor dat het alcoholbeleid goed en duidelijk beschreven te vinden is op de website van de sportvereniging. Besteed ook in berichten op de website of in nieuwsbrieven af en toe aandacht aan het belang van het naleven van het beleid. Verder kan bij aankondiging van evenementen duidelijk gecommuniceerd worden over de regels rondom alcohol, zoals leeftijdsgrenzen.

Kijk op www.nix18voorprofs.nl en op materialen.nix18.nl voor (gratis) materialen om de NIX18-boodschap uit te dragen.

Tip 5 Ontwikkel een integraal gezondheidsbeleid

Veel sportkantines werken aan een gezondere sportomgeving in het algemeen, niet alleen op het gebied van alcohol, maar ook op het gebied van voeding en roken. Deze thema's

kunnen (gedeeltelijk) overlappen en elkaar versterken. In het beleid van de sportvereniging kunnen deze zaken dan ook worden gekoppeld. Voor ondersteuning hierbij, zie het 'Aan de slag met een gezonde sportomgeving'.

Aan de slag met een gezonde sportomgeving

Team:Fit (een onderdeel van JOGG) zet zich in voor een gezondere sport. Samen met o.a. verenigingen, gemeenten en sportbonden maken ze het voedingsaanbod van sportkantines, -accommodaties en -evenementen gezonder en gaan ze voor gezondere sportsponsoring. Ook is er aandacht voor een rookvrij sportterrein en verantwoord alcoholgebruik. Neem een kijkje op www.teamfit.nl voor de mogelijkheden.

NOC*NSF biedt [een inspiratiesessie Gezonde Sportomgeving](#) aan voor sportclubs. In de inspiratiesessie komen de volgende zaken aan bod: het tegengaan van problematisch alcoholgebruik, het streven naar een

rookbeleid en rookvrije club en het stimuleren van het beschikbaar maken van gezondere keuzes wat betreft eten en drinken.

De beweging van de Rookvrije Generatie zet zich in voor het creëren van rookvrije omgevingen op openbare plekken. Wil jouw sportvereniging ook (gedeeltelijk) rookvrij worden? Neem dan eens een kijkje op de [website van de Rookvrije Generatie](#). De Team:Fit coaches kunnen ook adviseren over het rookvrij maken van jouw vereniging volgens de richtlijnen van de Rookvrije Generatie.

Voorbeelden op een rij

Hieronder hebben we voorbeelden van verantwoord alcoholbeleid in sportkantines op een rij gezet. Deze komen voort uit gesprekken met diverse sportverenigingen, commercieel beheerders van sportkantines, maatschappelijke organisaties en gemeenten, uit wetenschappelijke literatuur en uit initiatieven in het buitenland. Je kunt de voorbeelden overnemen of gebruiken als inspiratie voor het alcoholbeleid in jouw sportvereniging. Deze voorbeelden helpen ook om te voldoen aan de [richtlijnen van NOC*NSF voor alcoholbeleid sportclubs](#). We hebben de voorbeelden opgedeeld in de thema's: naleving Drank- en Horecawet, aanbod en zichtbaarheid, goede voorbeeld geven, sfeer en veiligheid, evenementenbeleid en samenwerking met de gemeente. Verantwoord alcoholbeleid combineert acties voor ieder van deze thema's. Gebruik de [checklist](#) onderaan dit document om na te lopen of je overal aan hebt gedacht.

Thema 1 Naleving Drank- en Horecawet

Het is belangrijk om je als sportvereniging te houden aan de wetgeving (zie voor uitleg [reden 1](#)).

Voor barvrijwilligers kan het lastig zijn om te vragen naar een ID om zo de leeftijdsgrens na te leven; ze hebben vaak weinig routine omdat ze meestal maar een paar keer per jaar achter de bar staan. Ook kan het ongemakkelijk zijn om bij bekenden naar een ID te vragen of om alcohol te weigeren. De volgende voorbeelden kunnen helpen om de wet na te leven:

- **E-learning 'Verantwoord alcohol schenken':** In deze gratis e-learning leren barvrijwilligers de wet- en regelgeving rondom de leeftijdsgrens en dronkenschap en oefenen ze met situaties achter de bar. Het advies is dat iedereen die binnen de sportvereniging achter de bar staat, de e-learning volgt. Tijdens het schenken van alcohol moet er altijd iemand in de kantine aanwezig zijn die het certificaat van de e-learning of een diploma Sociale Hygiëne heeft behaald. Het is handig om een overzicht bij te houden van leden die over een certificaat beschikken. De e-learning is beschikbaar via: <https://verantwoordalcoholverkopende.nl/sport>.
- **Duidelijke regels en instructies achter de bar:** Communiceer de regels en instructies duidelijk aan de barvrijwilligers en zorg dat iedereen de e-learning 'Verantwoord alcohol schenken' heeft gevolgd. Stuur

vlak voor aanvang van de bardienst een reminder aan de regels, bijvoorbeeld via een mail of WhatsApp berichtje. Zorg ook dat de barvrijwilliger zich gesteund voelt in het uitdragen en uitvoeren van de regels. Als de regels duidelijk zijn voor iedereen, zowel voor de barvrijwilliger als de bezoeker, wordt het gemakkelijker om deze na te leven.

- **Onderling mysteryshoponderzoek met sportverenigingen:** een aantal sportverenigingen hebben met elkaar afgesproken om mysteryshoponderzoek te doen bij elkaar in de kantine. Ieder kwartaal of half jaar gaan ze bij elkaar langs. Iemand tussen de 18 en 25 jaar bestelt dan een alcoholisch drankje en checkt of er dan naar ID wordt gevraagd. Verder noteren ze of er communicatieuitingen zijn over de leeftijdsgrens, bijvoorbeeld door middel van NIX18 stickers of huisregels. Op regelmatige momenten houden ze een evaluatieronde met elkaar en bespreken ze de resultaten. Op deze manier stimuleren ze elkaar om aandacht te blijven houden voor het vragen naar ID.
- **Campagne naar ID vragen en ID tonen normaal maken:** in Haarlem hebben de gemeente en sportverenigingen samen een campagne ontwikkeld voor in de sportkantine. De aanleiding hiervoor was de slechte naleving van de leeftijdsgrens die bleek uit het testkoperonderzoek door de gemeente. Het doel van de campagne is om het tonen van ID vanzelfsprekend te maken voor jongeren en om het vragen naar ID makkelijker te maken voor vrijwilligers. Zie [deze pagina voor de campagne](#).
- **Leeftijd vaststellen met ID-scanner:** sommige sportverenigingen maken gebruik van een ID-scanner. Dit is een apparaat dat van een ID-kaart, rijbewijs of paspoort de leeftijd en echtheid kan checken. Dit maakt het voor barvrijwilligers laagdrempeliger om naar een ID te vragen. Zo kunnen ze uitleggen dat het de regel is om eerst een ID te scannen voor ze alcohol mogen verkopen en hoeven ze zelf geen leeftijd uit te rekenen. De scanner kan worden gebruikt achter de bar, om te controleren op wederverstrekking en aan de deur bij een 18+ feest. Een ID-scanner kost ca. €200. In sommige gevallen wordt de scanner vergoed door de gemeente. Sportverenigingen kunnen ook een sponsor zoeken om bij te dragen aan de kosten voor een ID-scanner.

Thema 2 Aanbod en zichtbaarheid

Zoals beschreven bij [reden 5](#) heeft de omgeving een belangrijke invloed op (drink)gedrag. Hierbij valt te denken aan de prijzen voor drankjes, schenktijden voor alcohol, het aanbod en de plekken waar gedronken mag worden. De volgende voorbeelden laten zien hoe je de sportomgeving op een gezonde manier kunt inrichten:

Prijsbeleid

- **Alcoholvrij goedkoper dan alcoholisch:** maak alle alcoholvrije dranken aantrekkelijker dan alcoholische dranken door ze goedkoper te maken en het aanbod te vergroten. N.B. Alcoholvrij bier en alcoholvrije wijn zijn niet bedoeld voor minderjarigen. Zie de [website van het Expertisecentrum Alcohol](#) voor meer informatie.
- **Geen acties met alcohol:** om overmatig alcoholgebruik te voorkomen, is het belangrijk om geen prijsacties te houden met alcoholische dranken. Dit betekent dat alcohol niet in de aanbieding komt en dat er geen happy hours zijn.
- **Alcohol in eenpersoons porties verkopen:** verkoop alcohol alleen in eenpersoons porties (glas/flesje). Bied geen pitchers, meters bier, kratten bier of andere grote hoeveelheden drank aan. Dit speelt overmatig alcoholgebruik en drinken onder groepsdruk in de hand.

Aanbod

- **Alcoholvrije dranken duidelijk in het zicht:** zorg dat gezondere en alcoholvrije dranken duidelijk in het zicht staan. Zo is het duidelijk voor bezoekers welke dranken in het aanbod zitten en worden ze verleid om alcoholvrij te kiezen.
- **Alcoholische dranken minder duidelijk in het zicht:** zorg ervoor dat alcoholische dranken minder duidelijk zichtbaar zijn. Dit kan bijvoorbeeld door alcoholische dranken in een gesloten koelkast te zetten en/of niet op ooghoogte te plaatsen.
- **Beperk het aanbod alcoholische dranken:** door het aanbod alcoholische dranken te beperken, zijn mensen minder snel geneigd om hiervoor te kiezen. Bied bijvoorbeeld geen speciaalbieren, zware bieren of sterke dranken aan. Beperk of stop daarnaast reclame voor alcoholische dranken.

Koppel je alcoholbeleid aan je voedingsbeleid: zet gezondere, alcoholvrije dranken in de spotlight. Kijk op de website van [Team:Fit](#) voor de richtlijnen voor gezondere sportkantines.

Thema 3 Het goede voorbeeld geven

Zoals beschreven bij [reden 4](#) leidt het zien van alcohol drinken sneller tot alcoholgebruik bij kinderen en jongeren. Stel schenktijden in om het goede voorbeeld te geven (vooral door mensen met een voorbeeldfunctie) en kinderen en jongeren zo min mogelijk bloot te stellen aan alcoholgebruik.

Schenktijden

- **Flexibele schenktijden:** je kunt kiezen voor flexibele schenktijden, door bijvoorbeeld niet te schenken als meer dan 25% van de aanwezigen jeugd is of pas te schenken nadat de laatste jeugdwedstrijd is afgelopen.
- **Vaste schenktijden:** ook kun je kiezen voor vaste schenktijden, bijvoorbeeld vanaf 12:00 uur of 16:00 uur of de gehele zaterdag niet, omdat dan de jeugd speelt. Tijdens jeugdtoernooien is het ook goed om geen alcohol te schenken, of bijvoorbeeld pas vanaf 16:00 uur.
- **Inrichting bar aanpassen tijdens schenktijden:** nog een keuze is om een aantal zaken binnen de sportkantine aan te passen afhankelijk van of er op dat moment wel of geen alcohol wordt geschonken. Sluit de tap bijvoorbeeld niet aan op momenten dat er geen alcohol geschonken mag worden, maak de spoelbakken leeg en berg alcoholglazen uit het zicht op. Kantines die gebruik maken van digitale prijslijsten kunnen op momenten dat er geen alcohol wordt geschonken een prijslijst tonen waar geen alcoholische dranken op staan. Zodra er wel alcohol wordt geschonken, wordt er een andere prijslijst getoond, met ook alcoholische dranken. Je kunt ook bordjes op de bar zetten op momenten dat er geen alcohol wordt geschonken, waarop dit vermeldt staat.
- **Ander personeel tijdens schenktijden:** nog een mogelijkheid is het plaatsen van ander personeel achter de bar op momenten dat er alcohol wordt geschonken. Bijvoorbeeld ervaren personen achter de bar als er geschonken wordt en minder ervaren personen als er niet geschonken wordt, zoals ouders van kinderen die op dat moment spelen.
- **Geen alcoholvrij buiten schenktijden:** ook kun je ervoor kiezen om op momenten dat er geen alcohol wordt geschonken, ook geen alcoholvrij bier te schenken. De reden hiervoor is dat een flesje, blikje of glas alcoholvrij bier er nagenoeg hetzelfde uitziet als bier met alcohol. Door deze dranken niet te schenken, wordt voorkomen dat mensen het idee krijgen dat er bier verkrijgbaar is.

Het goede voorbeeld geven

- **Het bestuur draagt het alcoholbeleid uit:** de leden van het bestuur voelen zich verantwoordelijk voor het alcoholbeleid en geven het goede voorbeeld. Ze hebben aandacht voor het alcoholbeleid en spreken personen aan die zich niet aan de regels houden.
- **Geen alcohol achter de bar:** het is belangrijk dat de barvrijwilligers oplettend zijn en daarom niet drinken. Zo geven ze het goede voorbeeld en kunnen ze adequaat handelen bij voorvallen of incidenten.
- **Geen alcohol tijdens jeugdactiviteiten:** om het goede voorbeeld te geven aan jeugdleden is het belangrijk om geen alcohol te schenken tijdens jeugdactiviteiten, zoals wedstrijden, trainingen of toernooien.
- **Geen alcohol trakteren:** leden met een voorbeeldfunctie, zoals het bestuur of de coaches, geven het goede voorbeeld door geen alcohol te trakteren.

Thema 4 Sfeer en veiligheid

De sfeer en veiligheid in de sportkantine zijn de verantwoordelijkheid van alle aanwezigen. Iedereen let hierop en spreekt elkaar aan op ongewenst gedrag.

- **Ambassadeur opstellen:** maak een persoon of commissie ambassadeur van de sfeer en veiligheid; deze persoon spreekt mensen aan wanneer nodig. Dit kan bijvoorbeeld

een actief lid zijn, een Commissie Sportiviteit en Respect of een bestuurslid Normen en Waarden.

- **Ouders aanspreken:** het is ook belangrijk en zinvol om ouders aan te spreken als hun minderjarige kind met alcohol in de kantine staat. Dit kan in een gesprek of via een brief. Ook als ouders alcohol doorgeven aan hun minderjarige kinderen, is het van belang ze hierop aan te spreken.
- **Alcohol en verkeer:** vaak spreken mensen elkaar erop aan als leden in de auto of op de (elektrische) fiets stappen nadat ze (te) veel hebben gedronken. Soms vragen de personen achter de bar al of mensen met de auto zijn als ze alcohol willen drinken of weigeren ze als mensen die met de auto zijn alcohol blijven bestellen. Je kunt ook een taxi bellen voor iemand die te veel gedronken heeft.
- **Sancties bij incidenten:** je kunt ervoor kiezen om sancties op te leggen als mensen te ver gaan. Bijvoorbeeld als mensen (verbaal) geweld gebruiken, nadat ze te veel gedronken hebben. Het kan een optie zijn om iemand (tijdelijk) niet mee te laten doen aan wedstrijden en/of trainingen bijvoorbeeld. Deze sancties kunnen bijvoorbeeld worden vastgesteld door een commissie Sportiviteit en Respect of een bestuurslid Normen en Waarden.

Thema 5 Evenementenbeleid

Ook tijdens evenementen, zoals feesten of toernooien, is het belangrijk om een verantwoord alcoholbeleid te hebben om enerzijds te zorgen voor een juiste naleving van de wet en anderzijds om overmatig alcoholgebruik te voorkomen of te verminderen. Ook hierbij geldt: maak duidelijke regels en concrete afspraken. Hier een aantal voorbeelden van regels en afspraken die sportverenigingen vaak maken:

- **Leeftijdsgrens:** kies ervoor om feesten te organiseren met een leeftijdsgrens, afhankelijk van het thema en de doelgroep (18+/21+/25+). Als er wel minderjarigen mogen komen én er wordt alcohol geschonken, werk dan met een bandjessysteem, om minderjarigen herkenbaar te maken voor barvrijwilligers.
- **Bewaking en controle:** je kunt er ook voor kiezen om bewaking in te huren bij feesten, afhankelijk van het type feest. Zij controleren aan de deur de leeftijdsgrens (evt. met een ID-scanner), weigeren personen die dronken en/of minderjarig zijn en controleren eventueel tassen op zelf meegenomen drank.
- **Beleid achter de bar:** tijdens feesten staat vaak ervaren personeel achter de bar of wordt professioneel personeel ingehuurd. Vaak wordt afgesproken dat een aantal mensen, los van het barpersoneel, geen alcohol

drinkt (bijv. bestuursleden of organisatie), zodat deze aanspreekbaar zijn bij problemen.

- **Type feesten:** nog een mogelijkheid is om alleen besloten feesten te organiseren, met als doel om de band van de vereniging te versterken, niet het behalen van winst. Feesten die puur gericht zijn op het drinken van alcohol (bijv. Oktoberfest) worden op sommige verenigingen niet (meer) georganiseerd. Ook kun je ervoor kiezen de kantine niet te laten afhuren voor feesten.

Thema 6 Samenwerken met de gemeente

De gemeente handhaaft de Drank- en Horecawet. Sommige gemeenten werken actief samen met sportverenigingen aan het alcoholbeleid en aan het verbeteren van de naleving van de wetgeving. Dit gebeurt op verschillende manieren.

- **Testkoperonderzoek door gemeente:** sommige gemeenten hebben afspraken gemaakt met hun sportverenigingen over de naleving van de leeftijdsgrens. In plaats van toezichthouders die boetes uitschrijven, sturen ze testkopers die controleren of de naleving juist wordt gedaan. Met de uitkomst bepalen de gemeente en de sportvereniging samen waar het alcoholbeleid verbeterd kan worden, mocht dit nodig zijn.

Mysteryshoponderzoek in Nijmegen

Aanleiding voor de gemeente Nijmegen, sportverenigingen en onderzoeksbureau Objectief om samen te werken waren bestuurlijke boetes voor het niet naleven van de leeftijdsgrens in sportverenigingen. Samen zijn ze tot een oplossing gekomen: regelmatig mysteryshoponderzoek. De gemeente doet geen controle; dit wordt nu vanuit Objectief gedaan. De aanpak bestaat uit 1) Regelmatig oefenen: ieder kwartaal gaat een mysteryshopper langs bij iedere deelnemende sportvereniging voor controle samen met een auditor. De auditor registreert of er naar leeftijd wordt gevraagd, of naar een ID wordt gevraagd en of alcohol wordt verkocht. Ook andere aanvullende inzichten (bijvoorbeeld of het druk is) worden geregistreerd. Als het fout ging wordt de

vereniging later in het kwartaal nogmaals gecontroleerd. 2) Feedback: op dezelfde dag als de audit gaat de auditor nogmaals langs bij de vereniging om terug te koppelen of er goed is nageleefd met een Top/Tip-kaart. Indien ja: de vereniging krijgt een Top-kaart. Indien nee: de vereniging krijgt een Tip-kaart met tips voor het verbeteren van de naleving. 3) Structureel inzicht: via een digitaal dashboard kunnen de verenigingen en de gemeente zien wat de uitkomsten van de audits waren. 4) Ieder kwartaal worden de resultaten besproken met de gemeente en de sportverenigingen. Deze aanpak heeft geleid tot een toename in de naleving van de leeftijdsgrens in sportkantines bij de deelnemende verenigingen. Meer informatie is te vinden op www.bureauobjectief.nl.

- **Lokaal preventie- of sportakkoord:** in sommige gemeenten wordt een lokaal preventieakkoord, een lokaal sportakkoord of een sportconvenant getekend. Dit kan een aanleiding zijn voor sportverenigingen om met de gemeente te gaan samenwerken aan een gezonde sportomgeving in hun kantine.
- **Bijeenkomsten vanuit gemeente:** sommige gemeenten organiseren (regelmatig) een informatieavond voor sportverenigingen waarop ze met elkaar in gesprek gaan over o.a. alcoholbeleid in sportkantines en ervaringen uitwisselen. Testkoperonderzoek bij sportverenigingen kan de aanleiding zijn voor dit soort avonden. Dan worden zowel de verenigingen uitgenodigd waar juist is nageleefd, als de verenigingen waar het niet goed ging. In de gemeente Haarlem heeft een dergelijke avond bijvoorbeeld geleid tot het creëren van een campagne door de verenigingen en de gemeente samen. In de gemeente Tilburg heeft zo'n avond er ook voor gezorgd dat sportverenigingen weer actiever gingen handhaven.
- **Verenigingsondersteuner:** in sommige gemeenten is er een verenigingsondersteuner beschikbaar, die sportverenigingen onder meer kan ondersteunen in het alcoholbeleid. Deze kan bijvoorbeeld meedenken over verbetering van de naleving.
- **Drank- en Horecawetverordening voor paracommerciële inrichtingen door de gemeente:** de gemeente kan in een Drank- en Horecawetverordening aanvullende bepalingen opnemen voor paracommerciële inrichtingen, waar sportverenigingen onder vallen. Hierin kunnen ze opnemen dat in paracommerciële inrichtingen geen sterke drank mag worden geschonken en kunnen ze schenktijden vaststellen waarop in paracommerciële inrichtingen wel/geen alcohol mag worden geschonken (voorbeeld van een verordening: Stap).

Neem contact op met je gemeente om na te gaan of jouw gemeente actief is op bovenstaande zaken.

Checklist: Verantwoord alcoholbeleid sportkantines

Gebruik deze checklist om na te gaan of je overal aan gedacht hebt bij het opstellen of herzien van het alcoholbeleid van jouw sportvereniging.

TIPS

- Tip 1: Maak een plan voor integraal alcoholbeleid**
 - Heeft de sportvereniging al alcoholbeleid?
 - Is een persoon of commissie verantwoordelijk voor het opstellen of herzien van het alcoholbeleid?
 - Is er beleid gemaakt over alle onderstaande thema's?

- Tip 2: Creëer draagvlak binnen de sportvereniging**
 - Wordt er draagvlak gecreëerd voor het alcoholbeleid door hierover in gesprek te gaan met de leden van de vereniging?

- Tip 3: Borg het alcoholbeleid**
 - Is er een commissie, barverantwoordelijke en/of bestuurslid verantwoordelijk voor het borgen en naleven van het alcoholbeleid?

- Tip 4: Communicatie over alcoholbeleid en -regels**
 - Worden de NIX18 boodschap en de regels omtrent alcohol duidelijk gecommuniceerd aan barvrijwilligers, aan bezoekers van de kantine, in de hele sportomgeving, aan leden en online?

- Tip 5: Ontwikkel een integraal gezondheidsbeleid**
 - Is het alcoholbeleid gekoppeld aan de rest van het beleid van de sportvereniging, zoals het rook- en voedingsbeleid?

- Thema 1: Afspraken over naleving Drank- en Horecawet**
 - Volgen alle barvrijwilligers de e-learning 'Verantwoord alcohol schenken'?
 - Zijn er duidelijke regels en instructies voor barvrijwilligers over het naleven van de Drank- en Horecawet?
 - Worden barvrijwilligers gestimuleerd om naar een ID te vragen bij de verkoop van alcohol, bijvoorbeeld door een ID-scanner of testkoperonderzoek?
 - Worden bezoekers gestimuleerd om hun ID spontaan te tonen bij het kopen van alcohol, bijvoorbeeld door posters, stickers of tapruiters?

- Thema 2: Aanbod en zichtbaarheid**
 - Is er duidelijk prijsbeleid voor alcoholische dranken, bijvoorbeeld dat alcoholvrij goedkoper is, er geen acties worden gehouden met alcohol en alcohol alleen in eenpersoons porties verkocht wordt?
 - Is het aanbod alcoholvrije dranken uitgebreider en duidelijker zichtbaar dan het aanbod alcoholische dranken?

- Thema 3: Het goede voorbeeld geven**
 - Worden er schenktijden gehanteerd waarop geen alcohol wordt geschonken en zijn hier duidelijke afspraken over gemaakt?
 - Wordt het goede voorbeeld gegeven door leden met een voorbeeldfunctie, zoals het bestuur, barvrijwilligers en coaches?

- Thema 4: Sfeer en veiligheid**
 - Worden personen aangesproken wanneer zij of hun kind over een grens heengaat?
 - Wordt voorkomen dat personen onder invloed deelnemen aan het verkeer?

- Thema 5: Evenementenbeleid**
 - Is er duidelijk alcoholbeleid voor feesten en evenementen die worden georganiseerd door de sportvereniging?

- Thema 6: Samenwerking met de gemeente**
 - Wordt samenwerking met de gemeente gezocht omtrent het alcoholbeleid van de sportvereniging?

Bronnen

1. Drank- en Horecawet (1964, 7 oktober). Geraadpleegd op 11-03-2020: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0002458/2017-12-31>.
2. Wetboek van Strafrecht (1881, 3 maart). Geraadpleegd op 11-03-2020: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0001854/2019-04-01>.
3. Gezondheidsraad (2015). Alcohol - Achtergrond-document bij Richtlijnen goede voeding 2015. Den Haag: Gezondheidsraad; publicatienr. A15/05.
4. Gezondheidsraad (2018). Alcohol en hersenontwikkeling bij jongeren. Den Haag: Gezondheidsraad; publicatienr. 2018/23.
5. Tuithof, M. & Vogels, N. (2018). Alcohol – een aantal feiten over de schadelijkheid op een rij. Utrecht: Trimbos-instituut.
6. Barnes, M. J. (2014). Alcohol: impact on sports performance and recovery in male athletes. *Sports Medicine*, 44(7), 909-919.
7. Dool, R. van den & Breul, W. van den (2018). Sportdeelname & Leefstijl: Factsheet 2018/7. Utrecht: Mulier Instituut.
8. Expertisecentrum Alcohol. (2020). Dossier Alcohol en Sport: Alcoholgebruik door sporters. Geraadpleegd op 10-06-2020: <https://expertisecentrumalcohol.trimbos.nl/dossiers/inzien/alcohol-en-sport>.
9. Monshouwer, K. & van Leeuwen, L. (2018). Zien drinken, doet drinken? Utrecht: Trimbos-instituut.
10. World Health Organization. (2019). Global status report on alcohol and health 2018. World Health Organization.
11. Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2018). Nationaal Preventieakkoord: Naar een gezonder Nederland. Den Haag: Ministerie van VWS.
12. Wolters, T., van Amerongen, G., Geerlings, M., et al. (2019). Landelijk onderzoek naar de naleving van de leeftijdsgrens bij alcoholverkoop aan minderjarigen in 2018. Nijmegen: Objectief.
13. Honigh-de Vlaming, R. & Izeboud, C. (2013). Stappenplan: Alcoholbeleid en sportverenigingen in de praktijk. Wageningen: AGORA en GGD Noord- en Oost-Gelderland.
14. Kingsland, M., Wolfenden, L., Tindall, J., Rowland, B. C., Lecathelinais, C., Gillham, K. E., ... & Crundall, I. (2015). Tackling risky alcohol consumption in sport: a cluster randomised controlled trial of an alcohol management intervention with community football clubs. *J Epidemiol Community Health*, 69(10), 993-999.
15. Crundall, I. (2012). Alcohol management in community sports clubs: impact on viability and participation. *Health Promotion Journal of Australia*, 23(2), 97-100.
16. Rowland, B., Allen, F., & Toumbourou, J. W. (2012). Association of risky alcohol consumption and accreditation in the 'Good Sports' alcohol management programme. *J Epidemiol Community Health*, 66(8), 684-690.
17. NIX18voorprofs (2019). Materiaal voor Haarlemse sportverenigingen. Geraadpleegd op 22-04-2020: <https://www.nix18voorprofs.nl/lokale-voorbeelden/voorbeeld/?vb=35>.
18. GGD Hart voor Brabant (2018). Voorbeeld stappenplan vervolg na nalevingsonderzoek voor sportverenigingen. Tilburg: GGD Hart voor Brabant. Geraadpleegd op 22-04-2020: <https://www.loketgezondleven.nl/sites/default/files/2018-12/Voorbeeld%20Stappenplan%20vervolg%20na%20Nalevingsonderzoek%20voor%20sportvereniging....pdf>.

Colofon

Trimbos-instituut

Postbus 725
3500 AS Utrecht
T: 030 - 297 11 00

Auteur Lian Smeets

Eindredactie Camilla de Jong, Carmen Voogt

Met dank aan Linda Schonewille (JOGG/Team:Fit), Adeliën van Kooten (NOC*NSF), Debby Stam (JOGG/Team:Fit), Marianne van Essen (JOGG/Team:Fit), Irene Walk (JOGG/Team:Fit), Nico van der Lely (Stichting Jeugd en Alcohol)

Vormgeving Canon Nederland N.V.

Beeld Gettyimages.nl

Bestelinformatie

Deze uitgave is als download beschikbaar of te bestellen via www.trimbos.n/webwinkel met artikelnummer AF1768.

© 2020, Trimbos-instituut, Utrecht.

Copyrights Trimbos-instituut

Alle rechten voorbehouden. Het overnemen van teksten is toegestaan, mits met de juiste bronvermelding.